KAMIL PIETRASIK ▶▶

Towarzystwo Azji i Pacyfiku

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8579-0659>**Problemy Malezji w budowaniu państwowości.
Aspekty polityczne i religijne**

[recenzja książki *Islamic Revivalism and Politics in Malaysia.
Problems in Nation Building*]

**Malaysia's Problems in State-building.
Political and Religious Aspects**

[book review *Islamic Revivalism and Politics in Malaysia.
Problems in Nation Building*]

**Проблемы Малайзии в государственном строительстве.
Политические и религиозные аспекты**

[рецензия книги *Islamic Revivalism and Politics in Malaysia.
Problems in Nation Building*]

Recenzowana książka poświęcona jest Malezji – jednemu z państw leżących w Azji Południowo-Wschodniej. Została wydana w ramach serii *Critical Studies of the Asia-Pacific*, której redaktorem naukowym został Mark Beeson, profesor, ekspert z zakresu stosunków międzynarodowych z Uniwersytetu Murdocha w australijskim Perth.

Co prawda państwo malezyjskie doczekało się wielu wieloautorskich publikacji, monografii, przyczynków lub studiów, a także przewodników turystycznych, ale takiej pozycji jak ta, która została zaproponowana do

omówienia, jak do tej pory nie było. Gdy mówimy o liczbie dotychczas wydanych publikacji poświęconych Malezji, to w samym wydawnictwie Palgrave Macmillan od 1996 roku po dziś dzień (stan na 31 sierpnia 2020 roku), ukazało się 409 książek (Palgrave Macmillan, 2020).

Zaproponowano, aby książka Boba Oliviera zawierała, prócz wstępu i podsumowania, bibliografii i indeksu, osiem części. Ową recenzję rozpoczynamy od oceny wstępu, jaki zaproponował Autor książki. Otóż, słusznie on wskazał, że islam oraz jego wyznawcy są w dzisiejszych czasach przedstawiani w wiadomościach w kontekście negatywnym. Przede wszystkim łączeni są z takimi wydarzeniami, jak: ataki terrorystyczne (głównie rozpoczęcie walki z Zachodem wraz z atakami na World Trade Center, WTC), konflikty w państwach muzułmańskich [zapewne chodzi o tzw. Arabską Wiosną – w przyp. autora recenzji], a także ostatnio jako ci, którzy tworzą nielegalną imigrację, która „zalewa zachodnie populacje” w celu podjęcia próby zmiany krajów przyjmujących. Olivier we wstępie zaznaczył, że chciałby przedstawić jak wygląda m.in. islam polityczny i rola islamu w Malezji, a także jak zapobiega radykalizmowi islamskiemu państwo malezyjskie. Dodajmy w tym miejscu, iż wywody i różne stwierdzenia wzmocnić mogą nie tylko wykorzystane książki naukowe i różnego rodzaju naukowe lub popularnonaukowe opracowania dotyczące Malezji, ale także fakt, iż autor książki był w tym kraju przez wiele lat jako regionalny szef doradztwa międzynarodowego w zakresie zarządzania, pracując dla firm z Australii i Hong Kongu przez ostatnie 19 lat. Zaś po piątym roku pobytu w Malezji Olivier uruchomił własny biznes, w ramach którego zajmował się rekrutowaniem pracowników na wysokich stanowiskach. Tak więc Olivier doskonale zna politykę malezyjską wobec własnego społeczeństwa, a także w podejściu do radykałów muzułmańskich, czy sytuacji kobiet. Tym samym wszelkie naukowe oraz inne materiały, wywiady swobodne, jak podaje Olivier, zbierane były od początku 2011 roku do pierwszych dni 2018 roku. Pod koniec tego samego roku obronił doktorat, który ukazał się później w formie omawianej publikacji.

Pierwszy rozdział „Some Background to Malaysia” to obszernie i szczegółowe wprowadzenie czytelnika w historię tegoż państwa. Początek rozważań rozpoczyna się od 1400 roku. Wówczas przywódca Śriwidżajan założył port w Malakce (obecnie nazywa się Malakka) na zachodnim wybrzeżu Malajów i stąd powstał potężny sułtanat, który zdominował Malaje i część Indonezji

oraz mający wpływ na to, co dzieje się na obszarach dzisiejszych Filipin (s. 11). Następnie zaprezentowano historię Malezji i jej mieszkańców w erze dominacji brytyjskiej w tym regionie oraz okres w drodze do odzyskania niepodległości i po proklamowaniu niepodległości do początków 2018 roku, kiedy to zakończono rozważania przez Oliviera.

W drugim rozdziale („Islamisation: The Global Scene”) omówiono ewolucję islamizacji oraz dokonano porównania z innymi muzułmańskimi państwami, aby skontekstualizować i wyróżnić wzorce w celu analizy tego, co działo się w Malezji. Ażeby lepiej zrozumieć poruszane zagadnienie, podjęto próbę wyjaśnienia pojęcia „islamizacja” i tym celu odwołano się do wybranych prac dotyczących islamu (jak definiują to pojęcie inni naukowcy zajmujący się kwestiami islamu, dżihadu oraz do Koranu, jak tam interpretowany jest „islamizm” czy też „islamizacja”). W celu porównania uwarunkowań w zakresie islamizacji Malezji na tle innych państw zaproponowano kasus takich państw muzułmańskich, jak np. Egipt i Turcja. Zauważono również, iż do islamizacji zachęcały władze takich państw, jak: Arabia Saudyjska, Pakistan, Iran, Sudan, a także Libia pod przywództwem Muammara al-Kaddafiego i Bangladesz za czasów Muhammada Ershada. Zdaniem Oliviera ogromną rolę w każdym z tych państw i Malezji odgrywały nauki i poglądy dotyczące islamu takich myślicieli jak: Afghani, Abduh, Raszyd Rida, Ali Abdul al-Raziq Mawdudi, Al Banna oraz Qutb (s. 35). Słusznie wymienione zostaje nazwisko Wahhaba, którego przemyślenia są eksportowane przez Saudyjczyków na grunt wielu muzułmańskich państw, w tym Malezji. Różnica w promowaniu wizji islamu jest taka, iż wielu muzułmanów i środowiska związane z kulturą muzułmańską sięgają po koncepcje np. Al Banny czy Afganiego bez przymusu i z własnej woli, zaś jeśli chodzi o idee autorstwa Wahhaba, to mówimy o ponoszeniu ogromnych kosztów, jakie generują Saudyjczycy, aby przekonać za pomocą pieniędzy do popierania i głoszenia wizji islamu, za którą optował żyjący w XVIII wieku saudyjski kaznodzieja Wahhab, a nie np. Mawdudi lub Abduh. Na uwagę zasługuje także to, że Olivier poświęcił w końcowej części niniejszego rozdziału miejsce wybranym, najważniejszym myślicielom muzułmańskim, np. Wahhabowi, Mawdudiemu, Qutbie czy Afganiemu (s. 42–45).

Z kolei w rozdziale zatytułowanym „The Factors Driving Islamisation in Malaysia” omówiono ewolucję islamizacji Malezji. Początkowym punktem

rozważań były wydarzenia 1969 roku, znane jako konfrontacja chińsko-malajska na tle wyznaniowym, która miała miejsce w Kuala Lumpur (wówczas część stanu Selangor). Wydarzenia miały miejsce po wyborach powszechnych w Malezji w 1969 roku, kiedy to partie opozycyjne zyskały ogromną liczbę głosów kosztem koalicji rządzącej. Na fakt zasługuje wzmianka, iż ta część omawianej pracy jest innowacyjna, bowiem proponowano autorskie tezy. Na przykład Olivier twierdzi, iż na islamizację wpłynęły dwa rodzaje czynników: lokalne oraz międzynarodowe. Jako lokalne podaje m.in. konflikty międzyetniczne, system edukacji, który został ukierunkowany na religię, korupcję, rządowe sankcje oraz agresywną działalność organizacji pozarządowych. Zaś do międzynarodowych czynników zalicza np.: wizję islamu autorstwa Al-Banny, Mawdudiego, powrót studentów z innych państw muzułmańskich, wpływy saudyjskie i promocję wahhabizmu, koncepcję *ummy* i antyzachodnie nastawienie większości państw muzułmańskich a także niektóre wydarzenia (rewolucja islamska, powstanie państwa Izrael, atak na WTC czy inwazja amerykańskich wojsk i ich sprzymierzeńców na Afganistan oraz Irak; s. 60). Zaznaczmy iż autor pracy, mając na myśli antyzachodnie nastawienie państw muzułmańskich podaje kasus np. Iranu czy Iraku. Dodajmy w tym miejscu, iż choć w dalszej części omawianego rozdziału pracy dokonano omówienia poszczególnych wpływów, to o czynniku np. promocji wahhabizmu w Malezji nie wspomniano. Jednak to absolutnie nie umniejsza wagi i nowatorskości omawianego rozdziału.

W rozdziale „Manifestations of Islamisation” omówiono wprowadzone zmiany na tle religijnym i działań podejmowanych przez rząd w czasie wdrażania islamizacji oraz zaprezentowano uwarunkowania i zachowanie społeczności malezyjskiej – zarówno muzułmanów, jak i niemuzułmanów, oraz powstanie i działanie zorganizowanej grupy osób (którzy byli za, jak i przeciw islamizacji). Dokonano opisu, w jaki sposób następował proces islamizacji i w jakim okresie był już nad wyraz widoczny. Zdaniem Oliviera, od późniejszych lat 90. XX wieku widoczna była już islamizacja Malezji. Wprowadzano poważne restrykcje w całym kraju. Kary były niejednolite i np. w stanie Kedah od 2015 roku w kwestii dotyczącej spożywania alkoholu, a także za nieprzestrzeganie przez kobiety zasad ubioru oraz za słabą frekwencję w piątkowych modlitwach grozi grzywna w wysokości 1000

ringitów malezyjskich lub pozbawienie wolności na 6 miesięcy, albo jedno i drugie (s. 99).

W następnym rozdziale („Overall Reaction to the Islamisation Phenomenon”) skupiono się na analizie wywiadów pogłębionych, które Olivier przeprowadził ze 100 specjalistami w kwestii islamu, pytając ich o opinię na temat ogólnej reakcji na zjawisko islamizacji, a także na wywiadach przeprowadzonych wśród większości populacji malańskiej.

W części „Impact on Muslim Women” dokonano retrospekcji pod kątem zbadania sposobu, w jaki muzułmańskie kobiety są traktowane po dziś dzień w innych społeczeństwach muzułmańskich. Następnie, dla porównania, zaprezentowano kasus Malezji w kontekście historycznym i współczesnym.

Kolejny rozdział pt. „Impact on Non-Muslims” ma podobną formę i koncepcję co poprzedni, z tym, że omówiono wpływ zjawiska islamizacji na społeczność niemuzułmańską w Malezji, a także podano, w jaki sposób odniosła się owa grupa do tych zmian na przestrzeni kilku dekad. Autor pracy wskazuje, że niemuzułmanie byli zmuszani przez władze do funkcjonowania zgodnie z islamizacją, co w konsekwencji prowadziło do buntu i napięć na tym tle. Jako głównych buntowników podano Chińczyków (s. 186).

„Participants’ Concerns and Reluctance to Speak Out” to ostatni rozdział pracy. Przedstawiono w nim różne obawy (wyrażone przez badanych, z którymi spotkał się Olivier) na temat trajektorii zjawiska islamizacji i dokąd może ona prowadzić oraz powody, dla których nie wypowiedzieli się na temat tych obaw.

W ramach konkluzji Autor, po dokonaniu analizy zjawiska islamizacji w Malezji na przestrzeni dekad, a także pobytu w tym kraju i przeprowadzonych dogłębnych wywiadów z ekspertami w zakresie islamu i przedstawicielami społeczeństwa malezyjskiego, sformułował wniosek, że islamizacja w Malezji ma negatywny wpływ na ten kraj. Prowadzi bowiem do animozji między Malezyjczykami (głównie rządem) a Chińczykami czy Hindusami. Zdaniem Oliviera ogranicza to swobodę działania w Malezji i ingeruje w życie społeczne, zabraniając egzystencji według własnego uznania (s. 257).

W tym miejscu warto wspomnieć o praktycznie niewpływającym na wartość merytoryczną i wkład w anglosaską literaturę przedmiotu mankamentach. A mianowicie, w kontekście islamizacji Malezji nie poświęcono zbyt wiele miejsca na opis bardzo dobrych relacji malezyjsko-saudyjskich na

płaszczyźnie politycznej, religijnej i gospodarczej, gdy mówimy o przeszłości czy teraźniejszości. Nieco więcej miejsca wyżej wspomnianym korelacjom poświęcił m.in. Richard Labeviere (2000, ss. 408) czy Muhammad Ali (2014, s. 408–416).

Podsumowując należy dodać, iż fenomen książki polega na tym, że Autor nie skupia się głównie na zagadnieniach gospodarczych czy historycznych, ale na aspektach religijnego odrodzenia oraz polityki, a właściwie ich następstw oraz problemów w budowaniu państwowości malezyjskiej w obecnych czasach, a także od chwili uzyskania niepodległości, jak zostało wcześniej zaznaczone. Malesja jest krajem, którym zajmuje się niewielu naukowców, ale mimo to budzi zainteresowanie i inspiruje nowych oraz już uznanych badaczy, jak np. B. Olivier, do podejmowania coraz to nowych tematów dotyczących Malesji bądź też kontynuowania podjętych wcześniej wątków związanych z nią. Miejmy nadzieję, iż w przeszłości omawiana publikacja doczeka się polskiego tłumaczenia, które będzie ogromnie wzbogacało polską literaturę przedmiotu i stanie się dobrym materiałem naukowym dla studentów takich kierunków, jak orientalistyka, stosunki międzynarodowe i politologia, czy osób pobierających kształcenie na studiach azjatyckich.

DR KAMIL PIETRASIK

Towarzystwo Azji i Pacyfiku
kamilpietrasik@interia.pl

Bibliografia

- Ali, M. (2014). *Far from Mecca: Modern Islam in Indonesia and Malaysia*. W: J.T. Kenney, E. Moosa (red.). *Islam in the Modern World*. London–New York: Routledge.
- Labeviere, R. (2000). *Dollars for terror. The United States and Islam*. New York: Algora.
- Marszałek-Kawa, J., Plecka, D. (red.). (2018). *Leksykon wiedzy politologicznej*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Olivier, B. (2019). *Islamic Revivalism and Politics in Malaysia. Problems in Nation Building*. London: Palgrave Macmillan.
- Palgrave Macmillan. Pobrane z: <https://www.palgrave.com/gp/search?query=malaysia>.